

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยใช้หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning: PL) เพื่อการพัฒนาการปฏิบัติงานของอาสาสมัครอาชีวอนามัย (อสอช.) ในการส่งเสริมสุขภาพแรงงานนอกระบบด้านการดูแลสุขภาพและเฝ้าระวังโรคในกลุ่มเกษตรกร ตำบลประตูปา อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรและกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาการปฏิบัติงานของอาสาสมัครอาชีวอนามัย ซึ่งได้มาโดยความสมัครใจ ในพื้นที่ ตำบลประตูปา อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน จำนวน 25 คน

วิธีการคัดเลือก

รับสมัครโดยตรงจากผู้สมัครใจ/เสนอชื่อจากเพื่อนร่วมงาน หรือคัดจากผู้มีคุณสมบัติโดยหน่วยงานของกระทรวงสาธารณสุข/อปท. ที่มีการถ่ายโอน/ สอ.

แหล่งข้อมูล/วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ประกอบการวิจัย จำแนกเป็น 2 ประเภทคือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นในกลุ่มเกษตรกร การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง การเข้าร่วมกิจกรรมการดำเนินงานในพื้นที่และข้อมูลที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้มีการใช้กล้องถ่ายรูปบันทึกภาพ มีการใช้เทปบันทึกเสียงเพื่อช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมไว้แล้วโดยบุคคลกลุ่มบุคคล และสถาบันต่างๆ เช่นเอกสาร รายงานวิจัย บทความ วารสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ

วิธีการเก็บข้อมูล

1. การค้นคว้าจากเอกสารที่ได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากหน่วยงานต่างๆ เช่น สถานีอนามัย องค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มแรงงานนอกระบบ รวมทั้งจากงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ร่วมสังเกตการณ์และร่วมจัดอบรมเชิงปฏิบัติการตามหลักสูตร การอบรมอาชีวอนามัย (อสอช.) การประชุมกลุ่มย่อย กระบวนการที่ใช้ในการจัดกิจกรรมส่วนใหญ่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมประชุมและได้มีการบันทึกกิจกรรมการดำเนินงานไปพร้อม ๆ กัน

3. การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยใช้วิธีสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมเมื่อมีการปฏิบัติงานของอาสาสมัครอาชีวอนามัยในพื้นที่ ผู้วิจัยจะสังเกตพฤติกรรมของอาสาสมัครอาชีวอนามัยและแรงงานนอกระบบเป็นการศึกษาถึงบรรยากาศในการปฏิบัติงานต่างๆ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. แบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับเรื่องการดูแลสุขภาพและเฝ้าระวังโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม ที่ได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญแล้วจำนวน 2 ท่าน โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป

ส่วนที่ 2 แบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับเรื่องการดูแลสุขภาพและเฝ้าระวังโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม ก่อนและหลังการเข้าร่วมการพัฒนาการปฏิบัติงานฯ ซึ่งแบบทดสอบมีทั้งหมด 5 ข้อ แต่ละข้อประกอบด้วยข้อคำถาม 10 ข้อ เป็นแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก คือ ก ข ค ง ซึ่งจะมีคำตอบที่ถูกเพียง 1 ข้อ ให้เลือกเพียงคำตอบเดียว โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนคือ ในข้อคำถามที่ตอบถูกให้ 1 คะแนน และข้อคำถามที่ตอบผิดให้ 0 คะแนน หัวข้อที่ใช้ในการทดสอบได้แก่

ข้อที่ 1 อาสาสมัครอาชีวอนามัยและปัจจัยกำหนดสุขภาพคนทำงาน

ข้อที่ 2 ปัจจัยคุกคาม/การประเมินความเสี่ยงจากสภาพแวดล้อมและสภาพการทำงาน

ข้อที่ 3 การประเมินความเป็นอันตรายต่อสุขภาพจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม

ข้อที่ 4 ปรับปรุงสภาพแวดล้อมและสภาพการทำงาน

ข้อที่ 5 การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม การเป็นผู้นำ

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การแบ่งระดับคะแนนความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพและเฝ้าระวังโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม ออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้ คือ

0 – 8 คะแนน หมายถึง มีระดับคะแนนความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพและเฝ้าระวังโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับต่ำ

9 – 17 คะแนน หมายถึง มีระดับคะแนนความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพและเฝ้าระวังโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง

18 – 25 คะแนน หมายถึง มีระดับคะแนนความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพและเฝ้าระวังโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสูง

2. แบบประเมิน ซึ่งเป็นแบบประเมินการปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครอาชีวอนามัย (อสอช.) รายบุคคล สำหรับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในด้านความรู้เกี่ยวกับความเสี่ยงในการทำงาน และด้านการเฝ้าระวังสุขภาพและสิ่งแวดล้อม และแบบติดตามสนับสนุนการดำเนินงานของอาสาสมัครอาชีวอนามัยในชุมชน

3. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observation Participatory) และไม่มีมีส่วนร่วม (Observation Non-Participatory) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสังเกตในขณะที่ได้ดำเนินกิจกรรมการวิจัยในพื้นที่ศึกษา ทั้งการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย การประชุมปฏิบัติ และได้มีการบันทึกกระบวนการไปพร้อมๆกัน

4. การประชุมปฏิบัติการ โดยใช้หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory learning: PL)

- ประยุกต์ใช้หลักสูตรการอบรมอาสาสมัครอาชีวอนามัย อสอช.

5. ประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อได้ข้อมูลเพิ่มเติม และได้แนวทางในการดำเนินงานและการติดตามประเมินผล

การดำเนินการวิจัย

รายละเอียดดังนี้

1. สํารวจข้อมูลและบริบทชุมชน โดยผู้วิจัยและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลประจวบ ในด้านต่างๆ ต่อไปนี้

- สภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษา

- วิถีชีวิต /คุณภาพชีวิต

- จำนวนแรงงานนอกระบบ

- ข้อมูลทางด้านสุขภาพ

- การดำเนินการอาสาสมัครและส่งเสริมสุขภาพแรงงานนอกระบบที่ผ่านมา

- การให้การสนับสนุนจากกลุ่มต่าง ๆ

- การดำเนินงานทางด้านการสร้างเสริมสุขภาพของแรงงานนอกระบบ

- สิทธิการได้รับสวัสดิการด้านสุขภาพ

2. คัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย ที่สนใจเข้าร่วมโครงการ โดยผู้วิจัยและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลประจวบ รวมทั้งสิ้นจำนวน 25 คน

3. การพัฒนาการปฏิบัติงานของอาสาสมัครอาชีวอนามัย แบ่งเป็น 4 ระยะในการดำเนินงาน ได้แก่

ระยะที่ 1 ประเมินความสามารถที่มีอยู่เดิมของผู้เข้ารับการพัฒนา

โดยใช้แบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนเอกสารและข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ตำบลประจวบ มาวิเคราะห์เกี่ยวกับความรู้ ความสามารถที่อาสาสมัครอาชีวอนามัยควรมี ซึ่งนับเป็น การทดสอบก่อนเข้ารับการพัฒนา (Pre-test)

ระยะที่ 2 การดำเนินการพัฒนาการปฏิบัติงานของอาสาสมัครอาชีวอนามัย

ดำเนินการพัฒนาให้กับอาสาสมัครอาชีวอนามัย โดยประยุกต์ใช้หลักสูตรการอบรมอาชีวอนามัย อสอช. ระยะเวลา 2 วัน ได้แก่

วันที่ 27 ธันวาคม 2553

1. ชี้แจงที่มาของการอบรมหลักสูตรการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครอาชีวอนามัย วัตถุประสงค์ ความสำคัญของการอบรม บทบาทอาสาสมัครอาชีวอนามัยในด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับความเสี่ยงในการทำงาน และด้านการเฝ้าระวังโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม และการทำแบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจ (pre-test)

เวลาที่ใช้ 1 ชั่วโมง 30 นาที

รูปแบบการอบรม การบรรยาย อภิปราย และกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์

2. ปัญหาสุขภาพที่เกิดจากการทำงาน ความสำคัญในการดูแลสุขภาพคนทำงาน และปัจจัยกำหนดสุขภาพคนทำงาน รวมถึงผลกระทบต่อสุขภาพที่เกิดจากการทำงาน การบรรยายเน้นอาชีพที่มีอยู่จริงในตำบลประจวบ มีการทำกิจกรรมการทดสอบความรู้หลังจากวิทยากรบรรยายจบ

เวลาที่ใช้ 1 ชั่วโมง 30 นาที

รูปแบบการอบรม เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การบรรยาย อภิปราย แบ่งกลุ่มฝึกปฏิบัติ และนำเสนอ

3. การเฝ้าระวังสิ่งแวดล้อมและสุขภาพในการทำงาน การบรรยายโดยกรณีตัวอย่างผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมจากการที่กลุ่มอาชีพดำเนินงานอยู่ ทักษะและแนวทางเบื้องต้นในการเฝ้าระวังสุขภาพและสิ่งแวดล้อม เช่น แสดงภาพการแต่งกายที่ถูกต้องเหมาะสมกับลักษณะงาน เปิดวิดีโอการเกิดอุบัติเหตุจากการทำงาน

เวลาที่ใช้ 1 ชั่วโมง

รูปแบบการอบรม เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การบรรยาย อภิปราย แบ่งกลุ่มฝึกปฏิบัติ และนำเสนอ

4. ปัจจัยคุกคาม/การประเมินความเสี่ยงจากสภาพแวดล้อมและสภาพการทำงานที่เกิดขึ้นจริงในกลุ่มอาชีพท้องถิ่น เกิดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม และการทดลองการประยุกต์แนวคิดที่ได้จากการเรียนรู้ โดยมีการแบ่งกลุ่มฝึกปฏิบัติทำการวิเคราะห์ปัจจัยคุกคามในแต่ละขั้นตอน การทำงาน และแนวทางในการป้องกัน ควบคุม

เวลาที่ใช้ 2 ชั่วโมง

รูปแบบการอบรม เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การบรรยาย อภิปราย แบ่งกลุ่มฝึกปฏิบัติ และนำเสนอ

วันที่ 28 ธันวาคม 2553

1. หลักการทำงานที่ปลอดภัย การปรับสภาพความเป็นอยู่ สภาพการทำงานของเกษตรกร สิ่งแวดล้อมที่มีอันตรายในการทำงาน การดูแลสุขภาพ ความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน ความปลอดภัยเกี่ยวกับสถานที่ปฏิบัติงาน และความปลอดภัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน มีการบรรยายพร้อมยกตัวอย่าง

เวลาที่ใช้ 1 ชั่วโมง

รูปแบบการอบรม การบรรยาย และอภิปราย

2. การปรับปรุงสภาพแวดล้อมและสภาพการทำงานของเกษตรกร สิ่งแวดล้อมที่มีอันตราย ในการทำงาน การดูแลสุขภาพ มีการบรรยายพร้อมยกตัวอย่างการปรับปรุงสภาพแวดล้อมการทำงานและการปรับกฎเกณฑ์การทำงานเพื่อความปลอดภัยในกลุ่มแรงงานนอกระบบกลุ่มอาชีพต่างๆ ในตำบลแม่ทา และตำบลทาเหนือ มีการทำกิจกรรมการคิดวิเคราะห์และให้ข้อเสนอแนะในหัวข้อ “การปรับปรุงสภาพแวดล้อมและสภาพการทำงานให้มีความเหมาะสมกับกลุ่มอาชีพของตนเอง” ตามประเด็นดังนี้ การปรับปรุงสภาพแวดล้อม การจัดระเบียบขั้นตอนในการทำงาน การจัดระเบียบเวลาในการทำงาน

เวลาที่ใช้ 2 ชั่วโมง

รูปแบบการอบรม เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การบรรยาย อภิปราย แบ่งกลุ่มฝึกปฏิบัติ และนำเสนอ

3. การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม การเป็นผู้นำ การเล่นเกมส์เกี่ยวกับการสื่อสาร การทำงานเป็นทีม การเป็นผู้นำ เกมส์แรกเกี่ยวกับการเสริมสร้างความสามัคคีในการทำงาน เกมส์ที่สองเกี่ยวกับการสื่อสาร และเกมส์ที่สามเกี่ยวกับการเป็นผู้นำ

เวลาที่ใช้ 3 ชั่วโมง

รูปแบบการอบรม เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การบรรยาย อภิปราย และแบ่งกลุ่มฝึกปฏิบัติ

ระยะที่ 3 การประเมินผลการพัฒนาการปฏิบัติงานของอาสาสมัครอาชีวอนามัย

เป็นการประเมินอาสาสมัครอาชีวอนามัยหลังเข้ารับการพัฒนาอาสาสมัครอาชีวอนามัย โดยการใช้แบบทดสอบชุดเดิมที่ใช้ในการประเมินก่อนเข้ารับการพัฒนา มาใช้หลังเข้ารับการพัฒนา (Post-test)

ระยะที่ 4 การติดตามผลการดำเนินงานการพัฒนาการปฏิบัติงานของอาสาสมัครอาชีวอนามัย

โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ซึ่งใช้แบบประเมินการปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานของอาสาสมัครอาชีวอนามัย(อสอช.) ราชบุคคล สำหรับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และแบบติดตามสนับสนุนการดำเนินงานของอาสาสมัครอาชีวอนามัยในชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ส่วน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยสรุปคือ ผู้วิจัยทำการจัดการกับข้อมูลต่างๆ ดังนี้

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ ทำการวิเคราะห์ คำนวณการประเมินความสามารถความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับเรื่องการดูแลสุขภาพและเฝ้าระวังโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม โดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย
2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการบรรยาย วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปตามประเด็นการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพ